

boseth pertinebunt, providebuntque ipsi convenientem statum; insuper eius utique familia illis aletur. «*Erant autem Sibae quindecim filii et viginti servi*». Ex his inferas amplitudinem possessionum Miphibosetho collatarum, et familiae opulentiam. v. 11 «*Dixitque Siba ad regem: Sicut iussisti, domine mi rex, servo tuo, sic faciet servus tuus. Et Miphiboseth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis*».

Cum *Vulg.* consonat *Chald.* et *kethib* שִׁבְיָהוּ, sed suffixum evidenter falsum est, referretur enim ad mensam Sibae, dum certe intelligitur mensa regis. Ergo praefereendum *heri* שִׁבְיָהוּ, mensam eius, i. e. David vel regis, uti recte illud explicant LXX et *Syr.* (*Duguet*). Participium hebr. vertas *comedebat*, non *comedet*. Neque dicas cum *Welth.*, ita idem dici quod v. 13. Non exacte idem: nam ibi narratur vir constanter Hierosolymis habitasse, hic constanter regiae mensae assedissee. Dein, num omnes omnino repetitiones a s. textu excluduntur? nam, quae de Sibae familia v. 10 dicuntur, non praecoccupant quadamtenus v. 12 dicenda? cur v. 13 denuo (cf. v. 3) asseritur Miphiboseth fuisse claudus?

v. 12, 13 recapitulatio quaedam sunt, statum domus Miphiboseth describens. Cf. locos parallelos 1 Reg. 14, 49 sqq., ubi uxor, liberi et proceres familiae Saul recensentur; 2 Reg. 4, 2, 4, ubi familia Isboseth recensetur; et, quoad David, 3, 1 sqq. et 5, 13 sqq. v. 12 «*Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine Micha; omnis vero*»—melius et omnis—«*cognatio domus Sibae serviebat Miphiboseth*». v. 13 «*Porro Miphiboseth habitabat in Ierusalem, quia de mensa regis iugiter vescabatur; et erat claudus utroque pede*». Non tam intelligitur claudicatio, quae oculis corni possit quaeque semper utroque pede fit, sed interna pedum debilitas, qua neutro firmiter niti poterat, sed haeculis incedere cogebatur. Describitur hinc Miphibosethi opulentia, illinc omnimoda impotentia nocendi Davidi, sive propriis viribus, sive prolis, quae unico eoque parvulo filio constaret.

c. Bellum Ammoniticum 2 Reg. 10, 1-19.

ARG. — Hoc bellum seorsim narratur, quod fuerit gravissimum omnium; quod, exceptis bellis Philisthaicis et Moabitico, et fortasse Idu-maeo, fuerit causa reliquorum, unde magno studio ostendit auctor, illud absque Davidis culpa ortum esse. Pro auctore libri Samuelis hoc bellum etiam ideo maioris momenti erat, quod occasio fuerit peccati David, illi-co ab ipso narrandi; haec autem ratio non movebat auctorem fastorum, a quo haec narratio primitus conscripta, atque inde in librum Samuelis transumpta fuit. v. 1-5 belli occasio exponitur, v. 6-14 descri-

bitur prima expeditio contra Syros et Ammonitas, v. 15-19 altera expeditio contra solos Syros suscepta, dum tertiae expeditioni contra Ammonitas 11, 1 et 12, 26 sqq. narratio peccati David inseritur.

Cap. X v. 1 «*Factum est autem post haec, ut moretetur rex filiorum Ammon, et regnavit Hanon, filius eius, pro eo*». Post haec non necessario exprimit successionem temporis, cf. 8, 1. Rex ille vocabatur Naas (v. 2), eratque idem, qui 1 Reg. 11 a Saule narrabatur devictus. v. 2 «*Dixitque David: faciam misericordiam cum Hanon, filio Naas, sicut fecit pater eius mecum misericordiam*». Amice agam cum Hanon. Quam gratiam Naas Davidi exhibuerit, ignoramus: videtur Naas, similiter atque reges Moab (1 Reg. 22, 3 sq.) et Geth (1 Reg. 27), Davidem fugitivum tanquam inimicum Saulis considerasse et adiuvisse. Ceterum versus ostendit, hoc primum exstitisse bellum Davidem inter et Ammonitas, neque fuisse posterius illo cap. 8 narrato, sed potius idem atque illud; nam, cum ex 12, 29 sqq. pateat, hoc nostro bello penitus contritos esse Ammonitas, et ex 10, 19 post hoc bellum Syros iam non auxilio venisse Ammonitis, ergo nostrum bellum est simul primum et ultimum a Davide contra Ammonitas susceptum, ideoque cum cap. 8 narrato identicum. «*Misit ergo David, consolans eum per servos suos super patris interitu*». Eiusmodi legationes, sive solatii sive gratulationis causa, inter reges amicos obtinebant et obtinent: cf. 8, 10 legationem Thou, 3 Reg. 3, 1 Hiram legationem ad Salomonem regno positum, 4 Reg. 20, 12 legationem Merodach Baladan ad Ezechiam morbo restitutum. «*Cum autem venissent servi David in terram filiorum Ammon*», v. 3 «*dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum: Putas, quod propter honorem patris tui miserit David ad te consolatores? et non ideo, ut investigaret et exploraret civitatem, et everteret eam, misit David servos suos ad te?*» Benevolentia in Davidem evanuerat, eo in regem ab universo Israele assumpto; dein prima illa erat regia Hebraeorum legatio, in urbem Rabbath Ammon adventans, et utique legati, licet non explorandi causa a Davide mitterentur, multa erant observaturi suoque regi nuntiaturi. Potuit insuper Ammonitarum suspicio excitari inimicitiiis, quae post pristinam amicitiam Davidem inter et Moabitas exarserant, cf. 8, 2 (*Keil*): si tamen bellum Ammoniticum prius fuit Moabitico.—*Hebr.*: Num honorat David patrem tuum in oculis tuis, quia mittit ad te consolatores? Num tibi persuasit, se honorare patrem tuum? Quisquis penetrantes habet oculos, perspicere profecto debet, Davidem sincere tecum non agere. Ad sagacitatem regis provocant.

v. 4 «*Tulit itaque Hanon servos David, rasisque dimidiam partem barbae eorum, et praescidit vestes eorum medias usque ad nates, et di-*

misit eos ». Radebantur integrae barbae in signum poenitentiae et luctus : Is. 13, 2 ; Ier. 48, 37 ; et Ez. 7, 18. Dimidiatae barbae, sc. in alterutra gena, abrasio summa erat ignominia : quippe barba inter praecipua viri ornamenta reputabatur ; cf. Is. 7, 20, ubi barba et criminibus opulentiae regionis figuratur. Plura ex gentium orientalium, maxime Arabum, historia congerit *Calm.*, ut ostendat, quam studiose barba nutriatur, quam ignominiosè radatur. — Vestes scidit *medias*, non usque ad dimidium (*Chald.*), sed in medio, a parte sc. posteriore, a pedibus sursum usque ad renes, « ut turpitudine et nuditas eorum in conspectu omnium appareret, et circumcisio derideretur » (*Menoch.*). Vestes intellige festivas, talares, quibus induti legati regem adierant. Id genus publicae nudationis probrosum erat et in se, et magis etiam in legatis ; proclamabat illud, eos non honore habendos esse tamquam legatos, sed tanquam detectos exploratores ludibrio. — *שריה nates* etiam habetur Is. 20, 4, unde videtur eadem significatio confirmari. Utrum *ἀπαξ λεγόμενα* כַּפְשָׁה 1 Par. 19, 4 sit euphemismus (*Then.*), an scriptoris mendum, definiri nequit. v. 5 « Quod cum nuntiatum esset David, misit in occursum eorum, erant enim viri confusi turpiter valde ; et mandavit eis David : Manete in Iericho, donec crescat barba vestra, et tunc revertimini ». Nuntiatum est populari rumore, aut nuntiis a legatis ad eum praemissis. In Iericho manere iussi sunt, fortasse quod in ea civitate regis placita expectantes substiterant, vel quod ea urbs propius abesset (*Sanct.*), et commodior videretur. *Then.* iussi rationem in eo cernit, quod virorum aspectus Davidem moerore et ignominia affecisset : potius die, eum virorum confusioni parere voluisse.

Sequitur iam v. 6-14 prima contra Ammonitas et Syros expeditio. v. 6 « Videntes autem filii Ammon, quod iniuriam fecissent David, miserunt et conduxerunt mercede Syrum Rohob et Syrum Soba, viginti milia peditum, et a rege Maacha mille viros, et ab Istob duodecim milia virorum ». Rohob nomen est a dynastia petitum ביה רהוב. *domus Rohob*. Ex documentis assyriis constat, appellationes cum בית compositas desumptas esse ex nomine famosioris cuiusdam eius nationis regis. Sic regnum Israel vocabatur « domus Amri ». Rohob ex Num. 13, 22 (24) erat in via Emath, a meridie ; ex Iud. 18, 28, ubi *Hebr.* rursus addit בית urbs Lais, a Danitis occupata, erat in regione Rohob. Loco Syrus domus Rohob 1 Par. scribit Aram Naharaim i. e. Mesopotamiam. Si id revera referatur ad Rohob, nomen Aram Naharaim longe latiori sensu usurpatur, atque secus fieri consuevit. Sed nomina non sunt necessario identica : 1 Par. 19, 6 omittuntur numeralia, omittuntur Istob et Rohob ; sequenti versu summa numeralium suppletur, et Rohob, si textum corrigas, recensetur. Ergo 1 Par. 19, 6 per Aram Naharaim nequa-

quam Rohob exprimitur, quod potius sub Soba includitur, quocum etiam h. l. copulatur ; sed verius ea Mesopotamiae pars, quam sibi subiecerat Adarezer, filius Rohob, rex Soba, cf. 8, 3 ; 10, 16. — *Soba*. Illud etiam ex nostro textu elucet, non idem esse Beth Rohob, quod Soba. Videtur regna designari diversa, regnumque Soba fuisse subactum ab Adarezer, filio Rohob 8, 3. Regnum tamen Soba omnino videtur principalis fuisse, cum Adarezer semper rex Soba appelletur. — *Maacha*, *Vulg.* etiam Machati, regnum ad septentrionem terrae sanctae situm, atque intra eiusdem limites Is. 43, 43, prope Gessuri (cf. dicta ad 3, 3) : cf. 20, 15 ; 3 Reg. 15, 20 ; 4 Reg. 15, 29 ; Deut. 3, 14 ; Is. 42, 5. Nomen videtur nactum esse a Maacha, filio Nachor, fratris Abrahae, Gen. 22, 24 ; unde nomen regni proprium erat Beth Maacha, cf. 20, 15 ; 3 Reg. 15, 20 ; 4 Reg. 15, 29. — *Istob*. Ita omnes versiones et *Ios.*, idque recte legi ostendit v. 8. Solus *Hebr.* separat in duas voces, *virii Tob*. Unde *Vatabl.* aliique putavere intelligi regionem Tob, de qua Iud. 11, 3, 5, et quam dicunt haud longe a regione Ammonitarum abfuisse. Verum tam Tob quam Istob sunt ἀπαξ λεγόμενα, et eadem esse gratuito asseruntur. Aliunde, cum vox איש bis in sententia recurrat, facillime potuit etiam איש ביה separari in איש ביה. — Inserit h. l. nostrae narrationi sequentem versum 1 Par. 19, 7 : « Qui cum venissent, castrametati sunt e regione Medaba. Filii quoque Ammon, congregati de urbibus suis, venerunt ad bellum ». Medaba, urbs Ammonitarum, quondam Rubenitis tributa Is. 43, 9, 16. Castrametati sunt autem e regione, *אַרְבַּע־מַדְבָּא* : Medabae, quae quatuor horarum itinere a Rabbath distabat, urbe Ammonitarum principe ideoque munitissima ; non prope Medabam, sed potius prope Rabbath, ubi ex nostro contextu patet proelium locum habuisse. Ammonitae locum inter ipsos et Rabbath obtinebant, atque sic ipsi e regione erant Medabae.

LXX Videntes, quod ignominia affecti essent cum Davide (corrigitur, quem admissero errorem punctandi קב pro קב) ; *Chald.* quod provocatiessent contra David ; *Vulg.* Syr. quod iniuriam fecissent David. Quomodo intelligendum sit niphil, docet 1 Par. 19, 6 substituens Ithipael : quod se exosos, foetentes fecissent penes David. — Conduxerunt mercede : 1 Par. addit, id factum esse mille talentis argenti. — Viginti milia peditum : hunc numerum 1 Par. addens millibus duodecim de Istob, exhibet numerum totalem triginta duo milia. Addit quidem *curruum*, at incredibilis plane est is *curruum* numerus, cf. dicta ad 1 Reg. 13, 5 ; et, cum numeralia ceteroquin cum nostro textu concordent, puto *curruum* scriptum esse mendose pro רהוב vel רהובין, cum propter assonantiam, tum quod illa vox 1 Par. 19, 6 iam recurreret ; ergo : Conduxerunt triginta duo milia de Rohob. Poterant duodecim milia de Istob hoc modo adscribi Rohob, quod Istob tributarii vel certe foederati fuerint regis Rohob et Soba, et hinc poterint sub appellatione foederati principalis subsumi. Sed cur idem iam Rohob dicuntur, qui modo Mesopotamiam et Soba ? Respondeo, v. 6 recenseri *regiones*, unde maxime milites desumpti sint, quae erant Mesopotamiam et Soba ; v. 7

v. 18 « *Fugeruntque Syri a facie Israel, et occidit David de Syris septingentos currus, et quadraginta millia equitum* ».

Ita h. l. omnes; ubi illud mirum est, nullos occisos esse pedites. 1 Par. 19, 18 habet « septem millia currum, et quadraginta millia pedum ». *Ios.* « septem millia equitum, et quadraginta millia pedum ». Quod *Syr.* habet *quatuor millia equitum* (1 Par. *peditum*), falsum est, utpote quod nulla alia auctoritate nitatur; sicut etiam eiusdem h. l. additum *et populus multus*, i. e. pedites. Iam si superiores numeros conferimus cum iis 8, 4, 5 et 1 Par. 18, 4, 5, qui ad idem proelium videntur referri, habemus equites 1700 vel 7000, pedites 42000 (de Soba et Damasco), currus 1000. Ex quibus numeris omnibus inter se collatis probabile fit, in nostro textu primitus et equites et pedites et currus scriptos fuisse; notandus 8, 4 numerus 1700, utpote qui vocem et *centum* et *mille* in se contineat, quemque ortum conicio ex 700 (cf. 8, 4; 10, 18) et 1000 (10, 18; 1 Par. 18, 4; 2 Reg. 8, 4), equitibus sc. et curribus. Hinc textus primitivus fortasse hic fuit: *שבע מאות פרישים וארבעים אלף איש רגלי*, septingentos equites, et mille currus, et quadraginta millia pedum. Hostibus primo impeta disiectis, equitatus fere totus fuga se subduxit, currus equitibus minus expediti mille capti sunt, pedestres copiae fere totae interfectae sunt.

« *Et Sobach principem militiae percussit, qui statim mortuus est* ». v. 19 « *Videntes autem universi reges, qui erant in praesidio Adazer* », i. e. qui cum praesidem sequentur, eius tributarii, *Hebr. servi Adazer*, « *se victos esse ab Israel, expaverunt, et fugerunt quinquaginta et octo millia coram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel, et servierunt eis* », tributum pendentes, « *timueruntque Syri auxilium praebere ultra filiis Ammon* ». Quae uncinis inclusimus, sola habet *Vulg.*, non sunt tamen S. Hieronymi; unde petita sint, nescimus (*Ver.*).

B. Peccatum David eiusque sequelae 2 Reg. 11, 1-20, 26.

Promiserat Deus, se Davidi aedificaturum esse domum, cum ecce David infando scelere propriam domum deserat. Placatus per poenitentiam Deus promissa implere aggreditur. Non potest tamen Dei aedificatio profanato superstrui fundamento: unde nascitur Salomo aedificaturus templum Deo, et promissionum David haeres futurus, dum Amnon et Absalom misere intereunt. Hinc narrationis tres discerne partes: cap. 11 Davidis peccatum, cap. 12 Davidis reconciliationem, cap. 13-20 peccati sequelae.

1) Peccatum David 2 Reg. 11, 1-27.

Ang. — Exercitu contra Ammonitas dimicante, David Hierosolymis cum Bethsabee adulterium committit; Uriam e castris revocatum pri-

mum, ut uxore utatur, inducere conatur, tandem in castra remissum hostium tellis interimi curat; mortui uxorem ducit atque ex ea filium suscipit.

Greg. (76. 687): « Ad hoc in scriptura s. virorum talium, i. e. David et Petri, peccata sunt indicata, ut cautela minorum sit ruina maiorum; ad hoc vero utrorumque illic et poenitentia insinuat et venia, ut spes pereuntium sit recuperatio perditorum. De statu ergo suo David cadente nemo superbiat, de lapsu etiam suo David surgente nemo desperet ». *Theodoret.* hac historia demonstrari affirmat, quantum valeant afflictio et labor: qui Saule insequente sapienter se gesserat, qui in acie existens ex legibus divinis vitam administraverat David, idem otio diffuens in nefarium scelus prolapsus est. « Negotium Davidem fecit castum, otium adulterum » (*Lap.*).

Cap. XI v. 1 « *Factum est autem vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit David Ioab, et servos suos cum eo, et universum Israel, et vastaverunt filios Ammon, et obsederunt Rabba; David autem remansit in Ierusalem* ».

Vertente anno, ad litteram *revertente* (*Hebr. Syr.*), ergo non *sub finem anni* (*Chald. Arabs.*), sed *sequenti anno* (ita ad 1 Par. 20, 1 LXX *Syr.*), *anno secundo* (*Arabs. Ib.*), *post anni circulum* (*Vulg. Ib.*), et quidem eius anni initio seu « vertente vere » (*Ios.*). Initium anni, qui mense Nisan incipiebat, tempus erat, quo reges ad expeditiones bellicas prodire consueverant: *Hebr. tempus egressionis regum* (*kethib בלתיים legati* ab omnibus versionibus confoditur). Intelliguntur autem reges eorum regionum quilibet, non soli reges Soba, Istob etc., uti suggerit *Ps. Hier.*, imo principalis reges Hebraeorum. — Quaeritur iam, unde ille annus computetur. Censet *Keil* computari a 10, 14, ubi narrantur Ammonitae intra urbem Rabbath esse repulsi. Solutio pendet ex quaestione, fuerintne, quae 10, 15-19 narrantur, gesta eodem anno ac ea, quae 10, 6-14 habentur; videntur gesta esse anno sequenti, opus enim habuit Adazer aliquo temporis spatio ad suorum animos origendos et Transeuphratenses accersendos. Quae vero cap. 11 narrantur, utique posteriora fuerit 10, 15-19 narratis: nam cap. 11 describitur *ultima* contra Ammonitas expeditio, destructione urbis principis 12, 29-31 concludens, dum expeditio 10, 15-19 relata ruinam Ammonitarum praecessit, uti sequi videtur ex v. 19: « *timueruntque Syri auxilium praebere ultra filiis Ammon* ». Hanc ipse ab initio David 10, 17 direxit, illam ab initio Ioab. Dicamus ergo cum *Calm.*, quae cap. 11 narrantur, gesta esse « post annum a bello Syriaco » (secundo) « et verna anni tempestate ». — Quaeritur, qui intelligantur *servi* regis. *Theo.* servos putat intelligi eos, qui constanter arma gerebant, nam reliquus populus necessitate solum urgente ad arma vocabatur; vel servos centuriones, populum gregarios milites, quae altera expositio fundamento caret. *Servi* regis 10, 2 ii sunt viri, quibus rex utitur legatis: iidem 15, 14. 16 alio nomine *domus* regis appellantur, et v. 18 a Cerethis, Phelthis et Gethaeis distinguuntur. Videntur intelligi Israelitae regiae familiae adscripti, et quidem h. l. bellatores potius quam consilarii.

v. 2 « *Dum haec agerentur, accidit, ut surgeret David de strato suo post meridiem, et deambulet in solario domus regiae, viditque mulie-*